

3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г.М.Падалка. – К: Освіта України, 2008.– 274 с.

4. Полатайко О. М. Формування художньо-образного мислення майбутнього вчителя музики у процесі інтерпретації творів мистецтва: Автореф. дис. ... канд. пед. н.: 13.00.02. – К., 2009. – 20 с.

5. Рудницька О. П. Розуміння мистецького твору як педагогічна проблема / О.П.Рудницька // Професійна освіта: Педагогіка і психологія. Польсько-укр. щорічник. – Ченстохова–Київ, 1999. – С. 373–389.

6. Юник Т. І. Удосконалення методики запам'ятовування музичного тексту як засіб розвитку виконавської майстерності студентів-піаністів (на матеріалі педвузів): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 1996. – 16 с.

УДК 372.878

Цзяо Їн

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ В ЕСТЕТИЧНОМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

В статтє актуалізована проблема естетического развития будущих учителей музыки; для этого раскрыто значение культурологической парадигмы в художественном образовании. На основе анализа научных источников определены функции культурологической парадигмы как методологической базы профессионального становления специалиста в области художественного образования. Уточнено понятие эстетической доминанты как регулятивной универсалии эстетического развития личности.

Ключевые слова: культурологическая парадигма, культурологический подход, эстетическое развитие, эстетическая доминанта.

In the article the problem actualized aesthetic development of the future teachers of Musicians; this value is disclosed culturological paradigm in art education. Based on the analysis of scientific sources, the functions culturological paradigm as a methodological framework professionalngo formation of the expert in the field of art education. The notion as the dominant aesthetic regulyatovnoy universal aesthetic development of the individual.

Keywords: cultural studies paradigm, cultural approach, aesthetic development, the dominant aesthetic.

Педагогіка належить до найважливіших наукових галузей знань. Як окрема, самодостатня наукова галузь, вона ґрунтується на певних наукових підходах, теоріях, концепціях, які складають її методологію. До такого фундаментального методологічного базису відноситься культурологічна парадигма музичної освіти.

Мистецька освіта послуговується культурологічним підходом саме в контексті врахування особливостей історичного часу розвитку культури, мистецтва, що зумовлює розвиток художніх стилів, жанрів, еволюції художньої ментальності (О.Глазиріна, Джулай, О.Кривцун, О.Реброва). Саме культурологічний підхід найбільш впливово діє на формування художньо-естетичної культури школярів та майбутніх учителів музики. Це підтверджується дослідженнями Л.Кондрацької, Л.Мосол, О.Отич, Г.Падалки, О.Полатайко, О.Олексюк, О.Щолокової, Л.Шевнюк та багатьою інших вчених. Але питання оптимізації художньо-естетичного виховання та розвитку особистості на засадах культурологічного підходу потребує наукової рефлексії основних естетичних домінант у контексті полікультурності та глобалізаційних тенденцій, які стали ознакою сучасності.

Глобалізація впливає на естетичний розвиток особистості, оскільки відкритість простору, крос-культурні реалії спонукають до розвитку транскультурних інтенцій. Між тим, музична педагогіка, практика підготовки фахівців, вчителів музики не достатньо приділяє уваги таким слабко керованим процесам. Отже, з одного боку, декларується культурологічна парадигма як домінуюча у професійному становленні майбутніх учителів музики (Г.Падалка,

О.Реброва, О.Щолокова, інші науковці), з іншого боку, не достатньо відрефлексованими виявляються функціональні, тобто практичні засади цієї парадигми як засобу оптимізації художньо-естетичного розвитку майбутніх фахівців.

Аналіз наукових праць із зазначеної проблеми показав, що останнім часом культурологічна парадигма мистецької освіти розглядається в контексті її гуманістичних засад як провідний підхід (Л.Василевська-Скупа, С.Горбенко, Г.Падалка, О.Щолокова); у контексті духовності особистості (О.Артамонова, О.Горожанкіна, С.Кримський, О.Олексюк, М.Ткач), її ментальності (О.Кривцун), художньої ментальності (О.Глазиріна), художньо-ментального досвіду (О.Реброва); як основа професійного становлення та фахової підготовки (Л.Кондрацька, О.Отич, О.Полатайко, О.Рудницька, О.Сальдаєва). Культурологічна парадигма зв'язується з питаннями національного аспекту мистецької освіти (О.Шевнюк); у контексті діалогу культур, полікультурності у системі «Схід-Захід» як ознаки синергійних процесів (Князева, Курдюмов) здійснюються дослідження молодих учених з Китаю (Лу Лу, Лю Цянтьцян, У Іфан, Чжан Яньфен, інших). До культурологічного підходу звертаються майже усі дослідники, у полі зору яких стоять проблеми розвитку творчої особистості, формування інтерпретаційних умінь, інтерпретаційної культури, виконавської підготовки, (Н.Згурська, Д.Лісун, О.Олексюк, Пан На, інші)

Не зважаючи на ґрунтовність та багатогранність культурологічної парадигми, її чіткі функціональні розмежування в підготовці майбутніх учителів музики потребують уточнення.

Мета статті полягає у висвітленні та кристалізації основних функцій культурологічної парадигми в естетичному розвитку майбутніх учителів музики як такої, що динамізується впродовж усіх років навчання та впливає на якість фахової підготовки з точки зору її основного завдання – художньо-естетичного розвитку школярів.

Оскільки предметом нашого дослідження є естетичний розвиток особистості, було звернено увагу саме на ці дослідження, в яких ця проблема розглядається прямо, або опосередковано.

У більшості праць та досліджень культурологічна парадигма виступає у якості провідного підходу, нагадаємо декілька його інтерпретацій. Так, наприклад, А.Лозова завершуючи свій аналіз феноменології культурологічного підходу, вказує на три його вектори, а саме: - аксіологічний аспект культурологічного підходу передбачає таку організацію педагогічного процесу, яка забезпечує вивчення і формування ціннісних орієнтацій особистості; - технологічний аспект культурологічного підходу припускає, що культура як універсальна характеристика діяльності зумовлює спрямованість того чи іншого виду діяльності; - особистісно-творчий аспект зумовлений тим, що особистість, яка є носієм культури, творчо розвивається у світі культури, інтеріорізує та екстеріорізує культурні цінності [3].

На аксіологічний аспект культурологічної парадигми вказують й інші науковці. Так, наприклад, С. Кулікова вважає, що аксіологічний підхід як загальнонауковий метод пізнання соціальних явищ і процесів споконвічно ґрунтувався на діалозі культур, адже лише в умовах зіставлення культур можна зрозуміти зміст іншої культури [2]. До цього ж додамо, – своєї культури. Саме під час усвідомлення іннокультурних цінностей, художніх ідеалів, навіть засобів їх втілення, так чи інакше, здійснюється порівняння та зіставлення зі своїми, етнонаціональними властивостями культурних цінностей.

Технологія аксіологічного аспекту в культурологічній парадигмі слушно сформульована А.Михалюк. Науковець пише, що феномен культури в єдності духовних і матеріальних здобутків, показником яких є рівень розвитку суспільства, знаходить своє вираження в культурі особистості і передбачає перетворення цінностей суспільства на внутрішні досягнення індивіда, втілюючи зміст цих цінностей у власній життєдіяльності [4].

Визначають за культурологічним підходом інтенсифікацію національний аспекту мистецької освіти такі науковці як Г.Падалка, О.Реброва, О.Шевнюк. Так, О.Шевнюк стверджує, що «кожен національний або історичний тип культури є неповторним світом, зумовлена специфікою людського сприйняття навколишньої дійсності і самої себе. Картина, книга, храм, симфонія як витвори культури відкривають перед нами особливий світ невідомих, своєрідних людських почуттів, думок, цінностей [8, с.16].

О.Реброва визначає два культурних фактори, які спонукають до національної ідентифікації: це мова та мистецтво, які знаходять своє ментальне коріння в народній творчості [7, с.104].

Аксіологічний сегмент культурологічної парадигми вибудовує стратегію *естетичного розвитку* особистості. Актуалізуючи цю тезу, Л.Паньків пише: « цінності культури, які актуалізує мистецька освіта, орієнтують особистість, що навчається, до відповідності соціальним нормам та ідеалам, визначають вектор особистісного саморозвитку [6, с. 209]. Про розвиток естетичних смаків, потреб засобами культури, зокрема музичної, писали М.Киященко, Г.Падалка, О.Рудницька, Л.Сморж, Р.Тельчарова; про естетичну свідомість у контексті культури розглядають В.Бичков, Н.Богданова, Л.Виготський, Р.Інгарден, М.Каган, А.Лосєв, Ю.Лотман, Л.Печко; естетичні орієнтації формуються під впливом культури та мистецтва, на що вказують вчені І. Зязюн, Л.Масол, Н.Міропольська, О.Савченко, Л.Хлебнікова, та багато інших вчених.

Як стверджує О.Отич на підставі узагальнення аналізу наукових джерел, останнім часом з'являтися дослідження, які актуалізують проблему естетичного розвитку і майбутніх учителів, і учнівської молоді. Науковець класифікує перелік напрямів [5]: проблеми *педагогіки естетичного освоєння світу* (С. Жданова); *естетична спрямованість професійної підготовки педагога* (Н. Семенюк, Н.Тагільцева); *креалогії*, або дидактики творчої діяльності (Л. Балановська); *педагогіки індивідуальності* (О. Гребенюк, Т. Гребенюк, О. Заболотська, Д. Кірнос); *розвиток професійної індивідуальності майбутнього вчителя* (О. Бондаренко, Г. Костюк, О. Пехота, Н. Побірченко, О. Сергеєнкова, В. Татенко, Т. Титаренко, А. Фурман, Н. Чепелева, Т. Яценко); *розвитку творчої індивідуальності учнів* (Є. Барахсанова, О. Ходирева).

Ідея розвитку особистості, зокрема її естетичного розвитку, підсилюється гуманістичною парадигмою щодо розвитку індивідуальності. Але цікавим є той факт, що розвиток індивідуальності особистості виходить за межі суто психологічної парадигми, а стає предметом міждисциплінарного синтезу: психології та культурології. М. Гусельцева, Н. Вересов, А. Фурман, ґрунтуючись на концепціях Л. Виготського, О. Леонтьєва, М. Ярошевського, антропологічних поглядах Б. Маліновського, А. Асмолова, М. Коула, С. Лур'є, Е. Еванса-Прічарда, Л. Леві-Брюля, М. Cole, R. Shweder, Th. Singelis, J. Wertsch та інших вбачають в такому міждисциплінарному синтезі можливість дослідити та створити оптимальні умови для етнічно-виховних, національних, ідентифікаційних, (етнопсихологія, етнокультура) та пізнавальних (когнітивна психологія, культура як сфера пізнання дійсності) процесів у розвитку особистості (О.Реброва [7]).

Ми погоджуємося з думкою О.Ребрової, що ґрунтується на позиціях концепції М.Епштейна стосовно актуалізації міждисциплінарного синтезу як чинника інтенсифікації сучасної наукової галузі. Ми вважаємо, що естетичний розвиток в обрії культурологічної парадигми є феноменом, який може бути досліджений та в практичній площині реалізований на основі міждисциплінарного синтезу.

На підставі міждисциплінарного синтезу як провідного принципу культурологічної парадигми ми обґрунтували функції останньої. До них ми відносимо: *аксіологічну*, спрямовану на формування системи цінностей та вибіркового ставлення до естетики довкілля і його відображення в творах мистецтва; *особистіно-творчу*, яка забезпечує індивідуальний підхід до творчого осягнення естетичних універсалів; *комунікативну*, яка дозволяє осягнути світ іншого в системі його художньо-естетичних координат (включно, й через твори мистецтва минулих епох); *естетично-когнітивну*, яка забезпечує розвиток аналітичного мислення, співставлення та умовиводів на основі оперування естетичними категоріями; *художньо-ідентифікаційну*, яка надає можливість адекватно зрозуміти та пережити естетичні образи та почуття героїв, що належать до різних часово-просторових діапазонів.

Усі функції зв'язані з різними науковими галузями гуманітарної сфери: психології, мистецтвознавства, філософії, педагогіки, соціології, етнології. Між тим вони кореспондуються з основними *домінантами* естетики як наукової галузі знань. Застосування поняття «естетична домінанта» здійснено нами на основі теоретичних позицій Н.Кочури [1], в межах яких науковець робить акцент на регулятивно-суспільному та духовно-творчому

потенціалі зазначеної категорії та простирає шлях до педагогічної науки, зокрема, до застосування естетичних домінант в мистецькій освіті майбутніх учителів музики.

Н.Кочура завпроваджує поняття «культурно-естетичні домінанти національного світогляду». На її погляд, це вагома ознака та відповідна складова національного світогляду. Вона є системою уявлень, ідеалів, поглядів і настанов, які визначають ставлення українського народу до основних духовно-естетичних цінностей, виражених, зокрема, в категоріях прекрасного, піднесеного, трагічного та комічного [1].

Ми визначаємо серед таких домінант наступні: - розуміння сутності естетичних категорій в часі та просторі; - естетично-смісловий контекст художніх творів у різних стилях та напрямках мистецтва; - естетична культура особистості як результат впливу суспільної свідомості, етнічних, національних традицій – принципи естетичного розвитку особистості, що відповідають соціокультурним вимірам та функціям естетичної культури суспільства.

На останок зазначимо: культурологічна парадигма вважається найбільш суттєвою та ґрунтовною в методології мистецької освіти та педагогіки мистецтва. Аналіз її багатовекторного застосування дозволив встановити функції культурологічної парадигми в практичній площині підготовки фахівців У галузі мистецької освіти, окреслено такі функції: аксіологічна, особистіно-творча, комунікативна, естетично-когнітивна, художньо-ідентифікаційна, які мають суттєве значення в естетичному розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва, особливо в контексті полікультурності.

Література

1. Кочура Н. М. Культурно-естетична домінанта національного світогляду та її ідеологічна значущість: автореф. дис.на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.12 — українознавства [Електронний ресурс]/ Н.М.Качура . – Київ, 2009. – 20с. Режим доступа <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/355109.html>

2. Куликова С. Аксіологіческие основы национального образования в современной России [Электронный ресурс] / С. Куликова // Образование. – 2004. – №7 (174). – Режим доступа: http://www.rau.su/observer/N7_2004/7_09.htm

3. Лозовая А.И. Культурологическая парадигма современного высшего профессионального образования [Электронный ресурс] А . И. Лозовая . Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/kulturologicheskaya-paradigma-sovremennogo-vysshego-professionalnogo-obrazovaniya>.

4. Михалюк А.М. Формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва. Дис. ... канд. пед. наук. / Алла Михайлівна Михалюк.– Київ, 2014. – 252 с.

5. Отич О. Культурологічна педагогічна парадигма як методологічна основа сучасної освіти [Електронний ресурс] / О. Отич. – Режим доступа: http://zbimik.mixmd.edu.ua/2010_5_ua/21.pdf.

6. Паньків Л.І. Аксіологічний контекст мистецтва у педагогічному дискурсі / Л.І.Паньків // Мистецька освіта у вимірах сучасності: проблеми теорії та практики. Наукова школа Ольги Пилипівни Щолокової. Колективна монографія /Під ред. Полотайко О.М. – «Адверта». – 2014. – С. 209-212.

7. Реброва О.Є. Методологічні основи педагогічної ментальності: культурологічний та професійний аспекти : монографія / О.Є.Реброва.– Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. – 283с.

8. Шевнюк О. Л. Українська та зарубіжна культура: Навчальний посібник / О. Л. Шевнюк. – [2-ге видання, виправлене]. – Київ: «Знання –Прес», 2003. – 277 с.